

Enyedi György unitárius püspök beszéde.

(A hivek lelki életéről és az egyházi énekről.)

A sárospataki főiskolai könyvtár kézirati kódexéből szemeltük ki e prédikációt a végre, hogy olvasóinknak a kitűnő egyházi szónokot bemutassuk. A világos és szép stíluson, nemes gondolkodáson és józan, felvilágosult észjáráson kívül még három jellemző, kortörténeti érdekű vonás ötlük Enyedi György prédikációjából szemünkbe. Akadtak már a XVI. század végén olyanok, kik unták a templomokban csaknem szünet nélkül hangzó vitatkozásokat; beteltek az üres, élettelen dogmákkal s lelkök más, egészségesebb táplálék után vágyódott; a mi arra mutat, hogy már a Dávid Ferencz iskolájában felnőtt nemzedék átlátta, hogy a hitrombolás nagy munkája után beállt immár a conserválásnak, a hitépítésnek szüksége. Az is kitűnik Enyedi György prédikációjából, hogy a kálvinistákkal való harc a Dávid Ferencz halálával egyidőre bevégeződött. Csak a katolikusokkal, a Kolozsvárt elhatalmasodó jezsuitákkal kellett Enyedinek a szószéken is viaskodni. Báthory Zsigmond idejében csak ez oldalról fenyegette az unitarizmus fennállását komoly veszedelem. Az sem utolsó kortörténeti tanulság, hogy az evangelium tisztaságáig reformált hitelvek puritán egyszerűsége merőben kitiltotta a templomokból az orgonát s a zene minden akkor ismert kézi eszközét. Tinódi Sebestyén az 50-es években még hallotta a kolozsvári piaczi templomban a nagy orgonát; Enyedi György idejében már csak énekkart tűrtek meg ottan, csak az emberi hangnak lehetett méltó része az Úr szolgálatjában. Nagy gondot kellett tehát arra fordítaniok, hogy az isteni tiszteletnek dísze csorbát ne szenvedjen, méltósága és fensége az előző időkhöz képest alább ne szálljon. Ezért hozták be az unitáriusok már a XVI. században német, lengyel s talán olasz nótán okulva a négyes, sőt nyolczas hangu harmóniás éneklést, mit Bethlen Gábor az ő példájokra hivatkozva kényszerített később udvari kántorára. (A jámbor

ugyanis azt tartotta, hogy a magyar ének csak egy hangra alkalmas.) Énekes könyveiket kisselbitett alakban is kiadták, hogy a szegény tanulók hozzájuthassanak s a nép közt könnyebben elterjedjen. S meglátszik Enyedi törekvésén az is, hogy nemcsak a tanulókat, hanem az egész gyülekezetet szerette volna bevonni az együttes éneklésbe. Kulturtörténeti szempontból is van tehát némi fontossága itt bemutatott predikációjának.

CONCIO CXV.

Ad Coloss. Cap. 3. w. 16.

Az Christus beszéde lakozzék bennetek bőségesen, minden bölcsességgel, tanítván és intvén etc.

Az embernek ez világon való életiben sok fogyatkozási és foglalatossági vadnak, kiket mind, akármely szorgalmatos és serény legyen is, el nem végezhet, mert az ember gyarló, az élet rövid, az gond és az dolog megszámlálhatatlan. Azért az, kinek esze vagy on, azokat, az kik nem felettébb szükségesek és az kiknek hátrahagyásában kevesebb kárt vall, elhagyja és az legszükségesbekhez nyul és azokban foglalja magát. Mi légyen pedig embernek itt életében legszükségesb, megmondá Christus Urunk Luc. 10. mikor amaz sok felé kapó, külső dolgokban forgolódó, konyhán sürgölődő asszonnak azt mondá: *Mártha, Mártha! igen serény vagy, sok dolgod vagy on; de csak egy volna szükséges.* Mi légyen pedig az, megjelent az Mária példájában, ki vesztteg ülve hallgatja vala az ő tanítását. *Mária, úgymond, az jobbik részt választotta, mely nem vétetik el ő tölle.* Másutt is azt mondá: *Keressétek mindenek elötte az Isten országát és annak igasságát, egyéb szükségesek megszolgáltatik tünektek.* Ugyanezen célra néz itt is sz. Pál az meghallott igékben, és miben kelljen az keresztyén embernek gazdagnak lenni, mivel bővölködni, mire fő gondjának lenni, megmagyarázza. Hogy azért mi is az sok gaz és nem annyira szükséges dolgoktól ki tudjuk választani az legszükségesbet és abban foglalhassuk magunkat, szükség az Apostól beszédét megértenünk és tanolnunk. Noha azért Christus Urunknak mondása szerint egy legszükségesb, tudni illik az Isten országának keresése; de hogy azt megnyerhessük, és oda juthassunk, három dolgot kíván itt az Apostól tőlünk. Edgyiket, hogy az Christus beszédével bővölködjünk; másikat, hogy egymást oktassuk, tanítsuk. Harmadat, hogy az Istent dicséretekkel és lelki éneklésekkel magasztaljuk.

I.

Az Christus beszéde, úgymond, lakozzék bennetek etc.

Az Christus beszéde semmi nem egyéb, hanem az ő tudománya és tanítása. Az Christus tudománya pedig nem egyéb, hanem az

Atya Istennek tudománya. Az miképpen ő maga mondá Joan. 7. *Az én tudományom nem enyim, hanem azé, az ki engemet elküldött.* Mondatik mindazonáltal ez az tudomány Christusénak is, mert ő beszéllé, ő magyarázá meg az istennek minden titkos dolgait és tanácsát, az mint sz. János mondja cap. 1. *Az Istent soha senki nem látta, de az ő szerelmes fia, ki az atyának kebelében vagy on, beszéllette ki.* Sőt ő maga is azt mondá az Atya Isten: *Ez az én szerelmes fiam, kiből megnyugottam, ötét hallgassátok.* Ugyan azért mondatik Christus urunk Isten igéjének is Apoc. 19, mert ő általa hirdettette az Isten az ő igéjét és akaratját, az mint szól sz. Péter Act. 10. De holott mostan Christus Urunk közöttünk nem jár, hogy-hogy vehetjük tudományát és hallhatjuk beszédét. Mikor sz. Pál ezeket írá, akkor sem tanít vala Christus Urunk személye szerént itt ez földön, mert immár mennybe felment vala, hanem az ő tanítványi hirdetik vala az tudománt, kit Christustól vettek vala; azért ugyan Christus tudományának és beszédének mondatik, miképpen az Christus beszéde Isten beszédének mondatik, mert ő az Istentől vötte vala az tudománt. Mostan pedig, holott sem ő maga Christus Urunk, sem az ő tanítványi köztünk nincsenek, hol találjuk az ő beszédét? Bizony nem egyebütt, hanem az szent írásban; mert az szent Apostolok híven és igazán megírták, melyeket ha valaki hall és olvas, szinte annyi, mintha ő magát Christus urunkat hallaná. Mint ez megtetszik Ábrahámnak amaz mondásából Luc. 16. *Vagyon Moysesek és prophetájok, hallgassák azokat!* Akkor pedig, mikor ezt mondá Ábrahám, bizony senki Moysesnek szavát nem hallhatta, mert egy néhány száz esztendővel azelőtt megholt vala. De érti az szent Atya ezen az Moyses írását és könyvét és azt mondja, hogy valaki azokban való igéket hallja, Moysest hallgatja. Hasonlóképpen azért mi is, mikor az Evangelisták és Apostolok írásit olvassuk és halljuk, az Christus beszédét hallgatjuk, az kiknek hallgatására és tanulására int itt sz. Pál minden keresztyéneket. Ez azért első fő dolga és tisztja az igaz keresztyének, hogy hallgassa és tanulja az Christus beszédét és az Isten igéjét, mely mindegy. Ezért mondá Christus urunk is Luc. 11. mikor egy asszonyi állat felkiáltván monda volna: *Bódog az méh, az ki téged viselt és az emlék, kiket szoptál.* Ő felele: *Sőt bódogok azok, az kik hallgatják az Isten igéjét és megörizik azt.* Szent Dávid is Ps. 1. azt monda bódognak, az ki éjjel és nappal az Urnak törvényében elmélkedik. Innet azért megtanulhatjuk, hogy nem méltók azok keresztyéni nevezetre, az kik vagy ugyan nem hallgatják, vagy kedvetlenül hallják az Isten igéjét.

Az kik nem hallgatják, nem csak Istennek ellenne, hanem ő magok természetek ellen is cselekednek; mert természet szerént az emberben benn vagyon az tudománnak kívánsága, örömes értekezik, tudakozik. Nem lehet pedig semmiféle dolog felül fővelb (főbb) és szebb tudomány, mint az Isteni félelem, miképpen még az pogány bölcsek is vallják. De az ki nem hall, nem tanulhat az; mert senki okoson és bölcsen ez világra nem születik, hanem min-

den hallásból tanul. Akki így nem tanul, semmit nem tud; tehát akki nem hallgatja az Istennek ígését, semmit nem tud az Isten felől. Ha pedig az Isten felől semmit nem tud, nem különb az baromnál, sőt még az oktalan állatnál is alább való, mert az eljár az ő tisztiben és természetinek folyását követi; de efféle ember megfojtja benne (magában) az természetet is, mert az Isten ez végre teremtette az embert, hogy őtet megismerje, szolgálja. És ezért is adott oly testi állást neki, hogy csak ő emelheti fel orczáját minden élő állatok közt az égre.

Az kik pedig kedvetlen és resten hallgatják az Isten ígését, kiváltképpen három renden vadnak: Elsők az kevélyek, kik magok felől elhitték, hogy ők igen bölcssek, nem szükölködnek más tanítása nélkül, immár mindent általértettek. De ezek szinte ezzel mutatják meg bolondságokat és tudatlanságokat; mert nem olyan az Isten ígéje, mint egy szabó vagy ötvös műh, az kit kitanulhatnak egy néhány esztendeig. Noha az kik efféle mivekben is tudósbak, azt mondják, hogy mindenkor vagyon embernek ott is mit tanulni, és az mit még nem tud. Az Isten ígéje pedig mély tenger, kinek megtanulására semmi éles elme, semmi üdő és akármely hosszú élet sem elég. Jól lehet minden rendbeli ember tanulhat onnat, de annak gazdagságát soha senki ki nem meritheti; sőt mentől többet tanul, annál többet talál, az kit meg nem értett és tudni kellene. Ezért mondá egy tudós ember, hogy az sz. írás olyan, az kiben az barom is lábán járhat, de az elephánt úszhat. Ha olyan könnyű volna az sz. írást kitanulni, az mint ezek vélik, nem mondta volna sz. Dávid, hogy éjjel és nappal, azaz, mindenkor kell az bódog embernek az Isten törvényéről gondolkodni.

Gregorius.

Másodrendbeliek, az kik restek az Isten ígéjére, az fősvények, kik azt tudják, hogy igen nagy kárt vallanának, ha egy avagy fél órát az Isten ígéje hallgatásában töltenének. Azért akkor vagy számot vetnek, regestrumat igazgatnak, vagy szőlőjek, örökségek látogatni mennek, vagy házokban rakogatnak, tisztogatnak, vagy egyéb efféle dolgokban foglalatosok.

De ezek nem tanulták meg Christus urunktól, mely'k az leg-szükségesb dolog, mely'k az örökös marha, az ki el nem vétetik tőllok. Nem hallották, vagy nem hiszik, hogy az embert nem az ő maga szorgalmatossága, hanem az Isten áldása teszi gazdaggá. De bizony végre ő magok károkkal megtanulják, hogy nem üdövesztés, hanem nyereség és kéncs volt az Isten ígéjének hallgatása.

Harmad rendbeliek az negédesek és testek gyönyörőségének keresői, kik avagy alunni, avagy lakozni akarnak inkább, hogynem mint az templomba menni. És ezt is szokták mondani, hogy *elmen-nék, de ugyan eluntam immár, mindenkor ugyan csak azont vitatják, azont prédikálják.* De ezeknek eszekben kellene jutni, hogy nemosak az testet kellene hizlalni, hanem az lelket is táplálni még inkább az testnél, az ő kenyerét meg kellene adni, és nem csak az fül gyönyörőségét, hogy mindenkor különb-külömb dolgokat hallgasson, kellene keresni; hanem az meghallott ígéket meg is kellene rágni

és emészteni, mely nemcsak egyszer való hallásban, hanem az gyakorta azon dologról való elmélkedésben vagyon. Még az pogány bölcsek is azt mondják, hogy kétszer-háromszor is meg kell az jó dolgot emliteni és beszélni. Hát mecenél (mit tennél), ha az régi Pápák rendelését követnők, kik az Evangeliumból és sz. irásból egy néhány bizonyos historiákat, tanuságokat szedegettek ki és esztendőnként minden napokra elrendeltek, és ugyan nem szabad azoknál egyebet praedikállani, mintha az többi nem Evangeliumi, vagy nem annyira szükséges volna. Olyan helyeken minden esztendőben ugyan csak azon dolgokat praedikálják, mikor elvégezik, ismét elől kezdik. Honnan vagyon, hogy némelyek az (így) vélik, hogy ugyan nincs egyéb Evangelium és Isten igéje, hanem csak az, miket esztendőnként praedikállanak, — ott inkább elunhatnád az Istennek igéjét. De tudta azt Sz. Pál, hogy efféle finnyás emberek támadnak, kik mindenkor csak újságot akarnak hallani. Azért itt inti az hiveket, hogy ne csak hallgassák az Christus beszédét, hanem az ugyan *bennek lakozzék bőségesen*. Mely mondással azt jelenti, hogy ne tarts(d) az Isten igéjét csak füled gyönyörűségének, kit mikor meghallasz, kifittyen az fejedből, hanem ugyan az szüvedben bocsás-sad, hogy ott fészket verjen és ugyanott lakozzék. Tudd-é, az hol ki *Obs.* lakik, igen gyakran, avagy inkább mindenkor ott forog? Ilyennek kell lenni az Isten igéjének az keresztyén szüvben. Ez pedig nem leszen meg egy, avagy kétszer való, hanem gyakran és szüntelen való hallásból. Ne bánjad hát, ha sokszor azont (ugyanazt) hallod; mert inkább megemlékezel rólla; ne unnjad meg, ha sokszor azont mondják, mert ugy avik beléd. Ezért mondá az Apostol Philipp. 3. *Ugyanazon dologról Atyámfiak nektek irnom én nem restellem, nektek pedig ugyan szükséges.*

Hogy pedig azt mondja sz. Pál, hogy ne csak lakozzék, hanem *ugyan bőségesen legyen bennünk az ige*, azzal azt jelenti, hogy ne legyünk tunyák, az mint némelyek, kik ha csak valami kiesinyt kapnak az igaz tudományban, nem erőlködnek többet tanulni, hanem megelégednek vele, nem tudakoznak, nem értekeznek, sem elmélkednek. De az igaz keresztyén mindenkor nevedjék az tudományban, az mint szól az apostol Eph. 4., mind addig, a mig öreg vagy ember kórba jut és az Christus növését, és teljes teste állásának magasságát eléri. Honnat megtanulhatjuk az Pápásoknak hamis és *Elenchus.* kárhoztatandó itéleteket, kik azt mondják, hogy nem jó az köz és paraszt embernek az sz. irásból mindent érteni, elég ha az Evangeliumnak magyarázását hallja, mert igen hamar eretnekké lenne. És ezért tiltották meg is, hogy közönséges nyelvre ne fordítsák az Bibliát. De ez ellen im hallod, mit mond az Apostol minden rendbeli keresztyéneknek, mert ezeket nem csak az tanítóknak, hanem közönségesképpen mindeneknek írta, hogy bőségesen lakozzék bennek az Urnak igéje. De jól értik az Rómaiak, hogy ha az közrend is olvassa és érti az Bibliát, az ő kereskedések és Bálványozások kiteszik és Isten ellen való mind életek s mind tudományok kinyilatkozik s azért tiltják az Bibliának olvasását és az Apostolok

parancsolatját és intését hátra hagyják és meghamisítják. De hála legyen az mi kegyelmes Atyánknak, ki mindezeknek istentelenségeket kinyilatkoztatta s mind pedig jámboroknak munkája által megengedte, hogy minden az ő nyelvén olvashatja az üdvösséghezó és minden hamisságnak megrontó szent igéjét. Azért meglássuk, hogy *Officium.* tunyák ne legyünk, magunknak kárt ne tegyünk, hanem a míg ő felsége megengedi, hallgassuk és olvassuk szorgalmatosan az Urnak beszédét és nevekedjünk naponként az igaz isteni ismeretében, hogy az ő szt. igéje lakozzék gazdagon bennünk; mert ez az első dolog, kit kíván az Apostol az keresztyénektől.

II.

Másodszor azt kívánja, hogy az ki tanult és tud, mást is tanítson: *Minden bölcsességben tanítsátok és intsétek egymást.*

Ugy vagyon, hogy minden ember elsőbben tanul az ő maga épületire. De még amaz pogán böles is azt mondja, hogy nem csak mi magunkért születettünk. Mennyivel illik inkább ezt elméjében forgatni az keresztyéneknek! Holott az Ur Isten azt parancsolja, hogy felebarátunkat úgy szeressük, mint minnen magunkat. Miképpen azért, ha az Ur egyéb jókkal meglátogat, illik, hogy azt közöljük egyebekkel is. Azonképpen ha (vala)mi tudományunk vagyon, ne legyünk irigyek, hanem tanítsuk az nálunknál tudatlanbakat.

Minden bölcsességben, ugymond. Itt az bölcsességen nem ért egyebet, hanem az Isten törvényének és az ő szent igéjének tudását. Mert ezelőtt arról szólla és annak tanulásában és hallgatásában hagyja, hogy foglaljuk magunkat. Mert ugyanis ez az igaz bölcsesség, az mint mondá Móyses Deut. 4. az Izrael fiainak: *Ez a tü bölcsességték és az tü tudománytak az több népek előtt, hogy mikor hallják mindnyújan ez nektek adott törvényeket és parancsolatokat, ezt mondják: Ime mely bölcs nemzetség és értelmes nagy nép ez!* Salamon is azt mondá: *Az Istennek félelme eredete az bölcsességnek.* Sap. 13. Uram tégedet ismerni tökéletes igazság és tudni az te hatalmat, gyökere az halhatatlanságnak. Valaki azért ebben az bölcsességben gyakorlotta magát, illik, hogy mást tanítson; mert másutt is azt mondja ezen Apostol, hogy az sz. irás hasznos az tanításra 2. Tim. 3. v. 16. *Minden irás, ki Istennek ihléséből vagyon, hasznos az tanításra, az megdorgulásra etc.*

És intsétek egymást etc. Az tanítás az tudatlannak való, az intés főképpen az feslett erkölcsünek erős. Miképpen illik azért az tudatlant tanítani, azonképpen meg kell az nem jó erkölcsüt inteni. Jó pedig az sz. irás és abban való bölcsesség nem csak az tanításra, hanem az megintésre, feddésre is. Az miképpen mondja az Apostol az mostani eléhozott helyen. Mikor pedig így szól: *egymást,* ajánlja az hiveknek az sziligséget (szelidséget), hogy az tanításban és intésben szeretettel és alázatosképpen viseljék magokat. És ha egyik az másikat tanítja, inti, viszontag ha őtet tanítja

és inti más, jó néven vegye. Sőt gyakorta esik, hogyha az edgyik egy dologban tudós, az másik másban bölesebb, és ha imez imebben megérdemli az feddést, netalám viszontag őtet is meg kell valamiről inteni. És azért tiszttek az keresztyéneknek hogy egymást tanítsák, intsék, építsék, ki-ki Attyafiát az Istentől neki adatott tudomány és mérték szerint jobbitsa és oktassa.

Mert az Ur Isten mint hogy senkinek nem adott mindent, azonképpen senkitől nem vonta meg minden ajándékát, hanem ha imezt nem atta, mással látogatta meg. Azért a mi neki nincs, mástól vegye, és az mi neki vagyon, mással közölje. Mert azért gyűjtött az Ur Isten össze és azért kerített egy társaságba, hogy egymás fogyatkozását megépítsük.

Az gazdag nem lehet az szegén nélkül; az szegén élhetetlen, gyámoltalan az gazdag nélkül. Az bölesnek haszontalan tudománya, ha nem volnának tudatlanok, az kiket tanitana. Viszontag, az tudatlan hová lenne, ha nem volna oktatója és tanítója. Így azért az Isten egybekapcsol; de ha megszakadozunk, meg nem állhatunk. Ha pedig egymást segítjük, minden kívánságunk jó móddal elé megyen, bódog és csendes állapotunk lészen. Mint azt amaz két kuldusnak példája megmutatja. Az edgyik vak, az másik sánta, és így edgyik is nem mehet vala sohova. Végre egybe tanácskoznak, hogy az vak az sántát az hátára vegye és az szemesnek az vak legyen lába; az vaknak pedig az sánta legyen szeme és vezére; és így minden szükségeket véghez vivék. Szinte olyan az mi dolgunk. Némelyet az Isten vastag tetemmel (testtel), erővel szeretett: az munkálkodgyék. Némelyet tudományyal, éles elmével látogatott meg; az olyan legyen bíró, tegyen törvényt, tanitson, igazgassa az kösséget. Ha ezt miveljük, minden fogyatkozásinknak gyámolt találunk, és csendes állapotban élhetünk.

III.

Harmadszor, azt kívánja az Apostol, hogy éneklésekkel dicsérje az keresztyén ember az Ur Istent: *Dicséretekkel, dudolásokkal és lelkiénekekkel* etc.

Ugyan az természet hozta ezt az embernek, hogy nem mindenkor egyarányu kedve vagyon: néha csendes elmével, néha vidám kedvvel, és felindult szívvel vagyon. Az vigasságnak idejekor pedig örömet az ember vagy ó maga énekel, dudol, vagy másnak éneklését hallgatja. Ezt penigh az szokást és természetet, mivelhogy az emberből ki nem szorithatni, azt hadgya az Apostol, hogy ezt is fordítsuk az Istennek tisztességére és dicséretére.

Mikor pedig így szól: *Dicséretekkel, dudolásokkal, énekekkel*, minden rendbéli énekléseket befoglal. Mintha azt mondaná: ne lehessen olyféle beszéddel való zengedezés és vigasságnak jelentő igéje, akár Psalmus, akár Hymnus, akár Cantiónek neveztessek.

De mivelhogy szoktak Énekeket költeni sok haszontalan dolgok felől, hazugságokról, gyakrabban pedig latorságokról, éktelen

és fertelmes dolgokról, kik az tisztátalan szívű embereknek gonosz indulatit felgerjesztik és a jámbor erkölcsüeket is megvesztik;¹ megmondja az Apostol minemű dolgokról legyenek írva az keresztyén embernek éneki, mikor így szól: *Lelki énekekkel*, azaz vagy az Istennek dicséretiről, nagyságos dolgairól, ki ő magában lélek, avagy nem ez hitván és hertelen elmulandó dolgokról; hanem amaz megmaradandó lelkijókról, az tisztességes erkölésekről, az Istennek törvényéről és az kikről az Istennek sz. könyvében emlékezet és tanítás vagyon.² Mikor pedig azt mondja, hogy kedvesen énekeljünk, azt jelenti, hogy ne kényszerítésből, mintha ugyan szakmányunk volna, hanem vidám szívvel szeretetből dicsérjük az Ur Istent, mert szabad akarathból és jó kedvből való tiszteletet kíván ő felsége tőlünk.

Mikor azt mondja: *Szüvetekben énekeljétek*, arra int, hogy ne csak nyelvünkkel és ajakunkkal dicsérjük, hanem szívünkéből az Úr Istent. Nem úgy, mint némelyek szokták, hogy az ajakok mondja ugyan az éneket, de az szívök és elméjek másutt jár, és gyakorta ő maga sem tudja, mit mond. Nem úgy kell az keresztyén embernek énekelni, hanem inkább a gondolatnak kell előljárni, és az Istenhez való szeretetben felposduljon, induljon az szí, fakaszsa ki az szája az szózatot, az belső indulatot és szeretetet és úgy kezdjen éneklenni.

Utolszor, megjelenti, ki kedvéért és mi végre kelljen az keresztyénnek éneklenni: *Az Istennek*. Minthogy az Istennek teremtett állati és szolgáló vagyunk, szükség, hogy minden cselekedetünkben ő felségére, mint egy czélra, nézzünk. Ezt kívánja tőlünk az mi tisztünk, az mi hálaadó voltunk, sőt az minnenmagunk haszna. Mert ha az Ur látja, hogy mind örömünkben s mind egyéb állapotunkban ő felségét magasztaljuk, viszontag ő is minden üdőben minket megáld és reánk vigyáz. Ne énekeljünk tehát azért, hogy vagy valamely embernek hizelkedjünk, vagy valakinek kedvében lehessünk, vagy hogy jó szavunkkal hasznot, hírt-nevet találjunk; hanem mindenkor az Úrnak tisztességére nézzünk.

Ez vala az harmadik dolog, kit az Apostol kíván az keresztyénektől. Honnat mi egy néhány dologot vegyünk eszünkben.

Elsőben, hogy valakik az templumokban és egyéb közönséges gyülekezetben való tisztességes és józan énekléseket kárhozhatnak, nem jól cselekesznek. Mert eleitől fogva mindenkor szokás volt ez az Isten hivi között. Sőt a Sidó Rabinusok azt írják, hogy Ádám is mondott éneket az Úr Istennek és hogy az 91. dicséretet, ki vagyon az Soltár könyvben, ő szerzette és énekelte, az mely nap

¹ Érdekes, hogy még Enyedi György is, Heliodorus fordítója s a Gismunda szerelmi históriájának szerzője, szükségesnek tartja felszólalni a korabeli virágénekek ellen, miket oly hévvel üldöztek a XVI—XVIII. száz folyamán: pedig azt a nagy üldözést nem érdemelték meg e legtöbbször ártatlan enyelgő szerelmi dalok.

² Látni való, hogy 1592-ben elhunyt kedves kolozsvári papjának, Bogáthi Fazakas Miklósnak, költői pályáját tünteti fel itt Enyedi a költők példaképeül.

teremtettet, Moyses felől pedig ugyan kétség nincs, mert az 89. Psalmus övé. Sőt mikor az Isten az Pharahót az tengerbe veszté, az egész Israel népe Énekekkel dicsíré az Úr Istent. Hasonlóképpen ugyanakkor Moysesnek néneje, Mária, az több asszonyokkal, leánzókkal. Annak utánna mikor Sisarát Debora és Baruch megveré, szép dicsírettel magasztalák az Úr Istent. Mit szóljunk Dávid királyról, ki mind bánatjában s mind örömében, mind jó s mind gonosz szerencséjében sok, számtalan dicséretekkel és vigasságtevő musika szerszámokkal magasztalá az Urat. Sőt mikor a felesége, Michol, az Saul leánya megszóllította és esufolta volna, hogy ugrándozott és tánczolt volna örömében az frigy ládája előtt; egy csep-pet se gondola vele, hanem azt mondá, hogy akárki mit ítéljen ő felőlle, de vigad és örül ő az Úrnak előtte. Ugyanezt olvassuk az Új-Testamentumbann is; mert ám megírja sz. Lukács Zachariásnak, Simeonnak és Mariának énekét, kiket az Úr Istennek örömeiben mondanak. Sőt Christus Urunk is az Apostolokkal énekelt, az mint írja szt. Mathe Cap. 26. Itt is az Apostol arra inti az hiveket. De nem csak az emberek, hanem az angyalok is dicsérik és éneklék az Urat, az mint olvassuk Job. 38. Luc. 2. et in Apoc. Tehát nem szemérem, hanem tisztességes és dicséretes dolog az Úrnak énekleni és éneket, dicsíretet mondani.

Honnan tanuljanak az kevély, negédes emberek, az kik szégyen- nek tartják az gyülekezetben, hogy az Úrnak dicsíretire feltátsák szájo- kat és mozdítsák nyelveket. Nem szégyen ez, hanem tisztességes dolog; sőt az Isteni szolgálatnak edgyik része. Egyéb helyeken az tem- plumban mind férfi s mind asszoni állat, mind gyermek s leánzó együtt énekel az deákokkal és egyenlő szóval, szájjal magasztalják, dicsérik az Urat és kérnek segítséget. Hiszem te sem vagy szent- jebb az angyaloknál, nagyobb úr Dávidnál, bölesebb Moysesnél; ha ezek nem szégyenlették az Úrnak éneket mondani, neked sem sze- mérem. *Ám mostan az könyvnyomtató egy néhány szép dicséreteket külön kinyomtatott, az imádságokkal edgyütt, kikkal mostan szoktunk éni. Sokan vadnak az hallgatók közül, kik írást értnek, egy néhány pénzeket ne számnják, vegyennek benne és velünk edgyütt énekeljenek és imát- kozzanak az Úrnak.**) Ezt cselekedik másutt is az jól rendelt Ecele- siákban, az keresztyének ne szégyenljék tanulni és követni az jót. Mindazonáltal azt senki innet ne magyarázza, hogy ugyan nem lehet az isteni szolgálat ezféle éneklés nélkül és hogy minden köte- les az éneklésre; mert némelynek ugyan nincs módgya benne, hogy

¹ Várfalvi Kósa János, kolozsvári pap és Enyedit 1597-ben felváltó püspökünk, szerkesztette e kis énekeskönyvet. Fogott is rajta a hathatós aján- lat, mert sem ez énekeskönyvből, sem a vele egy időben kiadott catechesisből és imádságos könyvecskéből nem maradt fenn korunkra egyetlen példány sem. Annaira elhasználták hitfeleink az isten és egyház szolgálatjára szerzett köny- veket. Sőt az 1620 körüli második vagy harmadik kiadásból is csak egy kopott, csonka példányt ismerünk, melyet néhai Sándor István lelkész talált meg véletlenül egy falusi székely tanulóánál.

énekelljen: vagy arra való szava nincs, vagy az szemérmesség reá nem veszi. Ez ilyen hallgathat, csakhogy ő is szívében énekelljen és negédségből ne utálja meg az éneklőket és az éneklést.

Másodszor ugyan itt vegyük eszünkben az Pápásoknak az éneklésben való tévelygéseket; mert elsőbben ők az éneklést oly igen szükséges isteni szolgáltnak tartják, hogy mind éjjel-nappal csak elkintornálnak és kántálnak. Ez pedig babona, mert noha az isteni dicséret igen jó, az mint meghallók; de sokkal szükségeseb az Isten igéjének hallgatása és tanulása, az praedikálás. És csak akkor szükséges az éneklés, mikor érezzük szívünknek felindulását és vidámságát az isteni dicséretre. Másodszor, az Pápások idegen nyelven szoktak énekelni, kit az szegény kösség nem ért. Azt mondgya pedig Sz. Pál, hogy az Istennek házában szükség, hogy minden épület(es) legyen. Hogy-hogy épül pedig abból valaki, az mit nem ért? Sőt ezen Apostol 1. Cor. 14. ugyan megtiltja, hogy senki az gyülekezetben idegen nyelven ne szóljon, avagy ha szól, megmagyarázza. Az éneklésnek pedig ugyan közönséges hálaadásnak, imátságának és dicséretnek kell lenni; de kicsoda könyöröghet olyan nyelven, az melyet nem ért? Sőt ugyanott az Apostol nevezetesképpen azt mondja az éneklés felől, hogy az igaz keresztyén mind nyelvvel, s mind elméjével énekelljen. Tehát az Apostolnak rendelése ellen cselekesznek és csak bolondság, nevetség, hogy deákul énekelnek. Harmadik tévelygések az éneklésben, hogy sipokat, orgonákat fúnak az templumban; mert noha az Soltárkönyben sokszor olvassuk, hogy az Istent sippal, dobbal, hegedűvel, trombitával kell dicsérni; de különb volt az, mert efféle musika szerszámok mellett oly dicséretet mondtak, kiket minden megértett és akárki is egyetemben énekelhetett. Egy az, hogy ez volt az O-Törvényben és az Új-Testamentumban arról parancsolatunk ninesen, mint az szájjal való éneklés felől. Más az, hogy ők azt nem annyira az Isten tisztességére cselekeszik, mint az füleknek és hallgatóknak gyönyörködtetésére. Azért miképpen Ezechias király elrontá az érez kégyót, ki az ő idejéig megtartatott vala emlékezetre; de mikor látná az király, hogy babonaság és bálványimádás követköznék belőle, elrontá és az irás dicsíri érette: szinte azonképpen, mivelhogy az orgonálás, sipolás annyára ment, hogy csak testi gyönyörüséért leszen az Pápások közt; és mivelhogy sokan annak hallgatásában valami szentséget is tartottak: méltán és igazán az jámbor tudós emberek kirekesztették az keresztyéni gyülekezetből, hogy innét vagy babonaság, vagy valami fertelmes indulatra való gerjedezés ne támadna, az mely dolog az Pápások közt bizonytal megvagyon. Mü azért elégedjünk meg az szájjal és szóval mondott dicséretekkel és ekképpen magasztalljuk az mi Istenünket.

Utolsó tanuságunk azért ez igékből legyen ez, hogy mikor csendes elmével vagyunk, akkor foglalljuk magunkat az Isten igéjének hallgatásában, tanulásában avagy egyebeknek tanításában, intéseben, miképpen az igéknek első és második részében meghallok.

Mikor pedig érezzük lelkünknek vidámságát, fordítsuk azt az isteni szolgálatra, (mint) szívünknek az Istenhez való szeretetben felposdulását, indulását: akkor énekeljünk és mind szájjal-szível az Úr Istent magasztalljuk és dicsérjük. És ekképpen készítsük magunkat amaz élet után következő vigasságra, az hol az sz. Angyalokkal edgyütt vég nélkül énekeljünk és dicsíreteket mondjunk az mi Atyánknak. Amen.

Közli: KANYARÓ FERENCZ.

Az én eledelem.¹

„Az én eledelem az, hogy annak akaratát cselekedjem, a ki engem elbocsátott . . .“ (Ján 4,34).¹

Gondolom, nem ismerellen elöttetek amaz evangéliumi történet, a melynek egyik lényeges pontját beszédem alapjául olvastam fel. Tudjátok bizonyára azt is, hogy e történet fő alakja az a nagyhirű próféta, kiről egyik kortársa úgy nyilatkozott: „*nem vagyok méltó, hogy lehajolván megoldjam saruja kötelét*“.² Tudnotok kell mindenek felett, hogy ez a tanításra mindig kész próféta, megszokott helyéről még nem ismert új vidékre indult. Elhatározása okát a hagyomány ellenségeitől való félelmében sejtí; én valószínűbb indokát abban a feladatában keresem, a melyet tanítványainak így jelölt ki: „*tanítsatok minden népeket*“.³ Elég, hogy elindult. Utjában egy városhoz érkezik. A város kapuja mellett levő kútnál megpihenni vágyván, tanítványait beküldí a piacra, hol délelédet vásároljanak. Szomjas lévén, egy ott álló leányzótól vizet kér. Ám a galileai szokásokra féltékeny nő vonakodik eloltani egy samariai idegen szomját. Szóváltás fejlődik köztük; oda csoportosul a nép. Párbeszédök azzal végződik, hogy most meg a nő kér élő vizet az előbb lenézett idegentől, ki az e közben visszatért és őt ebédhez hívó tanítványait azzal a meglepő kijelentéssel fogadja: „*van nekem eledelem, a melylyel éljek*“ . . . „*az én eledelem az, hogy annak akaratát cselekedjem, a ki engem elbocsátott*“.

E rövidbe foglalt történet érdekessége reánk nézve abban van k. aai. hogy a *mi történetünk is ez*, legalább némi tekintetben. A próféta ugyanis a ki csakugyan „*nem vagyok méltó, hogy lehajolván megoldjam saruja kötelét*“ az előttem itt járt prófétáknak, annyival kevésbbé pedig ama názárethi szentnek; a próféta, ki 17 évi szoros köteléket

¹ Elmondattott Toroczkón, 1893. dec. 10-én beköszöntés alkalmával.

² Márk. 1, 7.

³ Máth. 28-ig.